

عوامل مؤثر در گرایش نوجوانان به خواندن داستان های فانتزی (با تأکید بر هری پاتر)

دکتر سعید معدنی*

سمیه علم زاده**

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر در گرایش نوجوانان به خواندن داستان های فانتزی با تأکید بر هری پاتر، به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است. اعتبار پرسشنامه با مشورت با اساتید راهنما و مشاور و از طریق اعتبار صوری سنجیده شده است و پایایی پرسشنامه با توجه به ضریب آلفای کرونباخ که مقدار ۰/۹۳۴ را نشان میدهد؛ ایده آل است. نمونه تحقیق شامل ۲۲۸ نفر از نوجوانانی است که در سال ۱۳۹۱ کتاب های هری پاتر را خوانده اند و با روش گلوله برفی انتخاب شده اند. این تحقیق با استفاده از نظریه فیش باین و آیزن انجام شده است. بر اساس نتایج تحقیق، تمایلات رفتاری (نیت خواندن) اکثر پاسخگویان به خواندن داستان های فانتزی و هری پاتر مطلوب بوده است. روابط بین متغیرها نشان داد که همبستگی ضعیفی بین متغیرهای ارتباطات جمعی و تبلیغات، رفتار قبلی، کنترل رفتاری ادراک شده، انتظارات دیگران و انگیزه پیروی از انتظارات دیگران با متغیر نیت خواندن وجود دارد. همچنین بین متغیرهای ارزیابی فایده، انتظار فایده و ویژگی داستان های هری پاتر با متغیر نیت خواندن همبستگی متوسطی وجود دارد؛ از بین متغیرهای زمینه ای سن، جنسیت، مقطع تحصیلی و معدل، تنها متغیر مقطع تحصیلی دارای همبستگی ضعیفی با متغیر نیت خواندن است. بین نیت خواندن و رفتارخواندن داستان های فانتزی همبستگی قوی و مستقیمی وجود دارد.

واژه های کلیدی: گرایش، نوجوانان، داستان های فانتزی، هری پاتر، رفتار خواندن.

maadani25@yahoo.com

somayealamzade@yahoo.com

*استادیار گروه جامعه شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

**دانش آموخته کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

Archive of SID

مقدمه

تا پیش از انقلاب صنعتی مفهومی به نام کودکی و نوجوانی معنا نداشت و در تفکر سنتی، دوران کودکی در سن هفت سالگی به پایان می‌رسید (پستمن، ۱۳۷۸: ۹۰). اما پس از سده‌های شانزدهم و هفدهم «مغرب زمین» به این باور می‌رسد که روزگاری، فرهنگ طفولیت وجود داشته و باید آن‌را به‌مثابه جزئی از طبیعت انسانی به‌شمار آورد (همان منبع: ۸۱). پس از این زمان است که آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان شروع می‌شود و دیگر انسان مستقیماً از کودکی به بزرگسالی پا نمی‌گذارد.

بیشترین توجه و عنایت را به کودکان در فاصله سال‌های ۱۸۵۰ تا ۱۹۵۰ شاهد هستیم [...] کودکان و [نوجوانان] از کارخانجات صنعتی دور شده و زمینه ورود آنان به مدارس و آموزشگاه‌ها فراهم می‌شود. در این سال‌ها، کودکان صاحب لباس و پوشاک، با شرایط سنی خود می‌گردند؛ ادبیات کودکان شکل می‌گیرد و جهان کودکان مورد توجه خاص بزرگسالان قرار می‌گیرد. در همین راستا مسئله اوقات فراغت و چگونگی گذراندن آن، هم برای کودکان و هم نوجوانان مطرح می‌شود. یکی از اشکال گذران اوقات فراغت، مطالعه و خواندن است. مطالعه که از دید بورديو یک نوع «سرمایه نمادین» محسوب می‌شود، به‌عنوان یک عملکرد متأثر از عوامل متعددی است و یکی از این عوامل گرایش‌های فرد در مورد یک رفتار خاص است.

گرایش تمایلی ارزشیابانه به سمت برخی موضوعات است که بر پایه شناخت‌ها، عکس‌العمل‌های احساسی، نیت رفتاری و رفتارهای گذشته بنا شده و می‌تواند بر شناخت‌ها، رفتارها و نیت بعدی تأثیر بگذارد. بسیاری از صاحب‌نظران، مطالعه گرایش را برای درک رفتار اجتماعی افراد ضروری می‌دانند زیرا گرایش‌ها تعیین‌کننده رفتار فرد هستند و با تغییر آن‌ها می‌توان در رفتار فرد تغییراتی ایجاد کرد (کریمی، ۱۳۹۰: ۱۰).

اس.فلدمن گرایش را از زاویه سه رهیافت مورد بررسی قرار می‌دهد:

الف. از دیدگاه ارزشیابانه که عبارت است از پیش‌آمدگی‌های آموخته‌شده از جهت پاسخ به شیوه‌ای مطلوب یا نامطلوب به فرد، شی یا ایده‌ای به‌خصوص. از این دیدگاه یا رهیافت، گرایش در واقع مجموعه‌ای از احساسات خوب یا بد نسبت به یک چیز، فکر و یا رفتار است.

ب. از دیدگاه حافظه‌ای که مراد از حافظه در آن مجموعه‌ای از اطلاعات به‌هم پیوسته پیرامون افکار، احساسات و رفتار متمرکز بر شیء مورد گرایش است. هنگامی که محرک از بیرون، این شبکه ذهنی را تحریک می‌کند؛ خاطرات پیرامون شیء مورد گرایش برانگیخته می‌شود.

ج. از دیدگاه مدل سه مؤلفه‌ای^۱، عاطفی^۲ و رفتاری^۳ یا اقدام به عمل (Feldman, 2001, 331).

در مورد خواندن باید گفت این عمل، رفتاری اجتماعی است؛ زیرا از نوعی همگنی و ثبات برخوردار است و الگوهای مشخص و تکرارپذیری در تمام جوامع دارد.

با توجه به اهمیت گرایش‌ها و تأثیر آن بر رفتار، در این مقاله تلاش می‌شود رابطه بین گرایش و رفتار خواندن

^۱ the ABC tripartite model

^۲ cognitive

^۳ behavior

مورد توجه قرار گیرد. از آنجا که رفتار خواندن وسیع است، در این مقاله فقط به داستان های فانتزی و مجموعه هری پاتر می پردازیم. اما منظور از داستان فانتزی چیست؟ « فرهنگ جامع وبستر، ادبیات فانتزی را ادبیات داستانی تخیلی تعریف کرده که فضای ناآشنایی مثل زمانها و دنیاهای دیگر با شخصیتها یا موجودات غیرطبیعی و فراطبیعی دارد و از این طریق تأثیرگذار است» (محمدی، ۱۳۷۸: ۱۱۸). «دایرهالمعارف ویکی پدیا فانتزی را به مثابه گونه ای ادبی، چنین تعریف کرده است: «فانتزی، تخیل درباره موضوعی در گذشته یا رویدادی در آینده است که اکنون واقعیت ندارد، اما متکی به دانش و تخیل فردی است. بنابراین از دنیای ایده آلها سخن می گوید». داستانهای فانتاستیک، برای بیان واقعیتهای دنیای گذشته و پیامدهای آن در دنیای آینده از عناصر افسانه ای رمزی و جادویی استفاده می کند: فانتزی اغراق و تفسیر مجدد واقعیت به کمک وهم و خیال است» (بهروزکیا، ۱۳۸۵: ۱۳۸). آخرین فانتزی قرن که عنوان پر فروش ترین کتاب قرن را به خود اختصاص داد، مجموعه هفت جلدی هری پاتر اثر نویسنده انگلیسی جوان کتلین رولینگ است؛ که در این مقاله بر خوانش این مجموعه تأکید شده است.

با روشن شدن ابعاد مسئله پژوهش، سؤال اساسی تحقیق به این شکل مطرح می شود: عوامل مؤثر در گرایش نوجوانان به خواندن داستان های فانتزی (با تأکید بر هری پاتر) کدامند؟

تحقیقاتی که با موضوع هری پاتر در ایران انجام شده است؛ محدود به پایان نامه هایی است که ساختار ادبی و زبانی هری پاتر را مورد توجه قرار داده اند و تحقیقی با موضوع مشابه یافت نشد.

- بازخوانی رمان هری پاتر بر اساس نظریه ادوار تاریخی ویکو و فرامدرنیزم (۱۳۸۵): در این پایان نامه که سمانه مدنی انجام داده است، رمان هری پاتر بر اساس سه دوره تاریخی که ویکو برای حیات بشر قائل است، مورد بازخوانی قرار گرفته است. ویکو معتقد است حیات بشر شامل سه دوره است: ۱- عصر خدایان، ۲- عصر قهرمانان و ۳- عصر بشریت. مدنی با تطبیق مجموعه هری پاتر با این سه عصر ثابت می کند که هری پاتر با داشتن مؤلفه هایی خاص، می تواند نماینده هر سه دوره حیات بشر باشد.

- مقایسه ترجمه های اسامی خاص در کتاب هری پاتر و فرمان ققنوس (۱۳۸۹): در این پایان نامه که توسط زهرا رهبری انجام گرفته، با پرسش از شصت نوجوان دختر، درمورد ترجیح آنان در ترجمه اسامی خاص در کتاب هری پاتر و فرمان ققنوس تحقیق شده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد که خوانندگان اسامی ترجمه شده را به اسامی ترجمه نشده ترجیح می دهند.

- بررسی نقش نمای گفتمان زبان فارسی و اهمیت آن در کتاب هری پاتر و سنگ جادو (۱۳۸۸): سمانه توسلی در این تحقیق متن ترجمه شده کتاب هری پاتر و سنگ جادو را که با استفاده از استراتژی dms ترجمه شده را با متن اصلی تطبیق داده و نتیجه می گیرد این استراتژی ترجمه در بیان دیدگاه خود و ارائه درست متن در زبان مقصد موفق است.

- زیبایی شناسی ادبیات کودک (۱۳۸۵): در این رساله، مهدی حجوانی مجموعه هری پاتر را در دو محور زیبایی شناختی ادبی و محتوا مورد بررسی قرار می دهد. حجوانی نتیجه می گیرد که هری پاتر داستانی مخاطب محور، اخلاقی و عامه پسند است و تعارضی جدی با نظام های دینی و اجتماعی ندارد.

- در تحقیق خارجی که توسط ماری پوپ اوزبون و دیگران در سال ۲۰۰۸ و با عنوان «کتابخوانی در قرن بیست

و یکم: ورق زدن با تکنولوژی» انجام گرفته، نتایج زیر به دست آمده است:

- سه چهارم کودکان و نوجوانان می گویند وقتی هری پاتر می خوانند یا دیگران برایشان می خوانند، به خواندن کتاب های دیگر علاقه مند می شوند و والدین این نکته را تأیید می کنند.
- دوسوم کودکان و نوجوانان می گویند خواندن هری پاتر تأثیر مثبتی بر عملکرد آن ها در مدرسه داشته است و والدین این نکته را تأیید می کنند.
- سه دهم خوانندگان هری پاتر می گویند باور نمی کنند که این مجموعه واقعاً تمام شده باشد و ۴۰ درصد خوانندگان خواهان کتاب های بیشتری از خانم رولینگ هستند.
- سه چهارم کودکان و نوجوانان که هری پاتر خوانده اند، می گویند آن ها همیشه طرفدار هری پاتر خواهند ماند و کتاب هایشان را در بزرگسالی هم حفظ خواهند کرد.
- ۷۴ درصد والدین اعتقاد دارند نسل های آینده نیز مجموعه هری پاتر را خواهند خواند.
- بیش از ۶۰ درصد کودکان ۹ سال به بالا هری پاتر خوانده اند. کودکان و نوجوانان در تمام سنین و والدین آن ها به شدت از خواندن کتاب های هری پاتر لذت می برند.
- با وجود ارتباطات مطالعه ای ضعیف تر، پسرها به اندازه دخترها هری پاتر خوانده اند، به خواندن (یا دوباره خواندن) آن علاقه مند بوده اند و حتی همه هفت جلد آن را خوانده اند.
- پژوهشگران بر این نکته اتفاق نظر دارند که خصوصیت گرایش، ارزیابی ماهیت آن است. گرایش، سازه ای نظری است که به علت در دسترس نبودن از طریق مشاهده مستقیم، باید از پاسخ های قابل سنجش استنباط شود (اپنهایم، ۱۳۷۵: ۱۳۴). در پذیرفته ترین تعریف پژوهشگران، گرایش مرکب از دو عنصر شناختی و عاطفی (احساسی) است که بر تمایل رفتاری و آمادگی برای عمل تأثیر می گذارد.
- نظریه رفتار برنامه ریزی شده**^۱ (۱۹۸۸): برخی اوقات رفتار غیر ارادی نیست، بلکه از روی قصد و برنامه ریزی صورت می گیرد. مشهورترین نظریه در مورد اینکه چگونه گرایش ها می توانند رفتار عمدی را پیش بینی کنند، متعلق به آیسک آیزن و مارتین فیش باین است. این تئوری که در ابتدا با عنوان عمل مستدل^۲ مطرح شد، بیان می دارد که گرایش ها طی یک فرآیند دقیق و سنجیده تصمیم گیری بر رفتار تأثیر می گذارند. «طبق این نظریه، وقتی مردم وقت کافی دارند تا درباره آنچه می خواهند انجام دهند، اندیشه کنند، بهترین پیش بینی کننده رفتار آن ها قصد و نیت آن هاست، که قصدونیت نیز به وسیله سه چیز تعیین می شوند، گرایش آن ها نسبت به رفتار خاص، هنجارهای ذهنی^۳ آن ها و کنترل رفتاری ادارک شده» (کریمی، ۱۳۸۳: ۶۶).
- در این تئوری، گرایش خود به دو مؤلفه دیگر تقسیم می شود که عبارت اند از:
 - باور^۴ یا انتظار فایده^۵

^۱. theory of planned behavior

^۲. reasoned action

^۳. subjective norms

^۴. belief

^۵. expectation of an outcome

- ارزیابی فایده^۱

باور یا انتظار فایده به عنوان احتمال ذهنی فرد در مورد اینکه رفتار مورد نظر منتج به پیامد خاصی می شود، تعریف می گردد. بدین ترتیب انتظار فایده منعکس کننده عوامل دیگری چون سروکار داشتن، درک اهمیت،... است» (رفیع پور، ۱۳۷۲: ۱۰).

ارزیابی فایده به یک پاسخ ارزیابانه ضمنی نسبت به نتایج بازمی گردد و شخص ارزیابی می کند که آیا آن پدیده برای او فایده دارد یا خیر؟

این موارد را می توان به صورت رابطه زیر نوشت:

گرایش = باورها یا انتظار فایده × ارزیابی فایده (ارزیابی نتایج).

این معادله نشان دهنده این است که محرک های بیرونی تنها به طور مستقیم و از طریق ساختار باورهای شخصی بر گرایش تأثیر می گذارند.

هنجار ذهنی در این تئوری به معنی فشار درک شده از سوی محیط - یعنی افراد یا گروه ها، پدر و مادر، دوستان، نزدیکان، همکاران و یا اهالی یک محل - است. این متغیر نیز خود به دو مؤلفه دیگر تجزیه می شود که عبارت اند از: - توقعات یا انتظارات دیگران^۲ (باورهای هنجاری): به معنی انتظار آنکه یک رفتار خاص از سوی «دیگر افراد مهم گروه» چگونه ارزیابی می شود.

- انگیزه همراهی^۳ فرد برای پیروی از «انتظارات دیگران» (به این معنی که آیا اصولاً برای شخص مهم است که مردم درباره رفتار او چه می گویند یا خیر؟). یعنی به طور اجمالی:

هنجار ذهنی = باورهای هنجاری × انگیزه همراهی با باورها

تئوری زیشه و کرومکا^۴ (۱۹۸۸): آن ها در تحقیقاتی پیرامون سنجش گرایش «کشاورزان پاره وقت» نسبت به اداره ترویج، در مورد مسئله خاص خود، گرایش را به سه بعد تجزیه می کنند و معتقدند که گرایش در رابطه با موضوع آن ها دارای سه دسته از عناصر است که عبارت اند از: عنصر ادراکی، عنصر ارزشیابانه و عنصر عملی و رفتاری (همان منبع: ۱۶). البته همان طور که قبلاً ذکر شد، بسیاری از روان شناسان اجتماعی در تعریف خود از گرایش آن را به همین سه مؤلفه تجزیه نموده اند. عنصر ارزشیابانه در این تئوری در واقع همان بعد ارزیابی فایده در تئوری فیش باین و آیزن است.

تئوری روزن اشتیل^۵ (۱۹۷۴): روزن اشتیل در آثار متفاوتش درباره کارایی و ارزیابی سازمان ها به چند عامل مؤثر در مورد گرایش اشاره می کند که عبارت اند از:

- رضای نیاز

- تجربه

^۱. evaluation of outcome

^۲. expectation of significant others

^۳. motivation to comply

^۴. Zick&kromka

^۵.Rosenstiel

- رضایت افراد

- میزان دسترسی به اهداف تعیین شده

- کارایی بهتر برای حل مسائل

ارضای نیاز و رضایت در واقع جزء ویژگی‌های گرایش هستند که روزن اشتیل آن‌ها را ذکر کرده است. میزان دسترسی به اهداف تعیین شده و کارایی بهتر برای حل مسائل را نیز می‌توان به‌عنوان اجزایی از متغیر گرایش یا مؤلفه «ارزیابی فایده» در تئوری فیش باین و آیزن در نظر گرفت.

نظریه هروشکا^۱ (۱۹۷۴): از نظر هروشکا تجربه نیز از عوامل مؤثر در پیدایش گرایش است. به نظر او دسترسی به هدف و ارضای نیاز همواره با احساس رضایت، احساس خوشبختی و تجربیات مطبوع همراه است و برعکس عدم ارضای نیاز موجب نارضایتی و احساس منفی می‌شود. این خاطرات همراه با احساسات ارزشی آن‌ها در حافظه باقی می‌ماند و آن چیزی را که ما «تجربه» می‌نامیم، می‌سازد. بدین ترتیب است که تکرار و تراکم تجربه همراه با احساس ارزشی آن، بر روی گرایش تأثیر می‌گذارد. (همان منبع: ۱۷).

تئوری تسری^۲: براساس این تئوری که گرونبرگ^۳ (۱۹۷۹) آن را مطرح کرده است، رضایت از یک بخش زندگی بر روی رضایت از بخش‌های دیگر زندگی مؤثر است. بنابراین قابل تصور است که افرادی که از خانواده، شرایط و امکانات و زندگی خود راضی هستند، گرایش مثبتی به خواندن کتاب دارند و آن‌را بهتر ارزیابی می‌کنند (همان منبع: ۱۷).

تئوری ساپ و هارود^۴ (۱۹۸۹): ساپ و هارود با افزودن یک متغیر به نام «پذیرش اجتماعی»^۵ به تئوری فیش باین و آیزن، تئوری خود را مطرح کرده‌اند. آن‌ها معتقدند که انتظارات اجتماعی در پیدایش قصد و نیت مؤثر است. بدین منظور آن‌ها به تئوری گروه مرجع رجوع می‌کنند و در این زمینه برداشت و تعریف «شیبوتانی»^۶ از گروه مرجع را در نظر می‌گیرند. شیبوتانی (۱۹۵۵) از اصطلاح «گروه مرجع کلی»^۷ استفاده می‌کند و آن‌را گروهی می‌داند که «نقش یک چارچوب مرجع را ایفا می‌کند و عقاید یک سیستم اجتماعی وسیع‌تر را منعکس می‌سازد». بدین ترتیب انسان، جهان اطراف خود را از دیدگاه گروه مرجع کلی ادراک می‌نماید. این گروه مرجع یک چارچوب ارزشیابی به وجود می‌آورد که برطبق آن اعضاء سیستم اجتماعی یا گروه، خود و دیگران را ارزیابی و کنترل می‌نماید. مطرح کردن گروه مرجع و تأثیر آن بر ارزیابی و قضاوت‌های (گرایش) فردی موضوع جدیدی نیست و فیش باین و آیزن نیز با متغیر «هنجارهای ذهنی» همان تأثیر گروه مرجع را مدنظر داشته‌اند و اصطلاح مشهور «دیگران مهم» در این زمینه جا افتاده است. بنابراین متغیر «پذیرش اجتماعی» به نظر نمی‌رسد تفاوتی با دیگران مهم و هنجارهای ذهنی داشته باشد و مطرح شدن آن در واقع از آنجا نشأت می‌گیرد که ساپ و هارود از دیدگاه جامعه‌شناسانه و مردم‌شناسانه به موضوع نگرسته‌اند و فیش باین و آیزن از دیدگاهی خردتر و روان‌کاوانه (همان منبع، ۱۲).

^۱ Hrushka

^۲ Spill-over theory

^۳ Grunberg

^۴ Sapp & Harrod

^۵ social acceptability

^۶ Shibusani

^۷ generalize reference group

بر اساس آنچه گفته شد، می توان گرایش به خواندن را چنین تعریف کرد: گرایش به خواندن، واکنش شخص نسبت به عمل خواندن است. این واکنش را می توان از طریق پاسخ های افراد به موضوع گرایش (در اینجا خواندن هری پاتر) استنباط کرد.

بر اساس پرسش آغازین و با اطلاعات فراهم آمده از نظریات مطرح شده، می توان گفت تاکنون نظریه فیش باین و آیزن جامع ترین نظریه در زمینه گرایش و رفتار است؛ بنابراین مدل تحلیلی این تحقیق بر مبنای این نظریه مفهوم سازی شده است. همان طور که ذکر شد این تئوری رفتار را به نیت و قصد مربوط می داند و نیت نیز به دو مؤلفه شخصی (هنجار ذهنی) و اجتماعی (گرایش) تقسیم می شود. در ادامه دو مؤلفه گرایش و هنجار ذهنی نیز به مؤلفه هایی تقسیم می شوند.

مؤلفه هنجارهای ذهنی به نقش و تأثیر دیگران اشاره دارد و بنابراین مباحث یادگیری اجتماعی، گروه مرجع، هم رنگی، سرایت اجتماعی، شرطی شدن، تقلید، نفوذ اجتماعی و... را در بر می گیرد. همچنین مؤلفه های گرایش شامل باورها و ارزیابی نتایج که به بررسی منفعت کسب شده از دید فرد می پردازند؛ تئوری های تصمیم گیری عقلایی و به حداکثر رساندن سود، کارایی بهتر، دسترسی به هدف، تشویق و پاداش، همراهی و هم رنگی در گروه و همسازي را تحت پوشش قرار می دهند. همچنین مفاهیمی مانند رضایت خاطر، ارضای نیاز و تجربه (تئوری روزن اشتیل) از ویژگی های گرایش هستند. کنترل رفتاری ادراک شده هم به موانع و تسهیلاتی که شخص در راه رسیدن به هدف بر سر راه دارد، اشاره می کند و از این رهگذر به مسائل اقتصادی، دسترسی آسان و یا موانع موجود می پردازد. با اینکه گرایش در شکل دهی به رفتار سهم بسیاری دارد، عوامل دیگری نیز در تبیین رفتار دخالت دارند؛ که با توجه به موضوع این تحقیق اهمیت مضاعفی می یابند. به زعم بسیاری از منتقدین اقبال گسترده خوانندگان به مجموعه هری پاتر ناشی از تبلیغات گسترده ای است که توسط ناشرین این مجموعه صورت پذیرفته است و به علاوه ژانر ادبی هری پاتر و خصوصیات ویژه آن بر اقبال به آن افزوده است. به همین سبب با افزودن این دو بعد بر نظریه فیش باین و آیزن مدل این تحقیق را شکل داده ایم.

بر اساس چارچوب نظری فرضیه های تحقیق به شکل زیر مطرح شده اند:

- به نظر می رسد ویژگی های فردی با نیت خواندن رابطه دارد.
- به نظر می رسد ارتباطات جمعی و تبلیغات با نیت خواندن رابطه دارد.
- به نظر می رسد هرچه فرد در گذشته تجربه بیشتری از خواندن داشته باشد، نیت خواندن در وی بیشتر شکل می گیرد.
- به نظر می رسد هرچه فرد درک بیشتری از عوامل بازدارنده یا تسهیل کننده داشته باشد، نیت خواندن در وی قوی تر شکل می گیرد.
- به نظر می رسد ارزیابی فایده یا ارزیابی نتایج مثبت درباره خواندن منجر به شکل گیری قوی تر نیت خواندن می شود.
- به نظر می رسد انتظار فایده یا باور درباره نتایج مثبت خواندن باعث می شود نیت خواندن در فرد قوی تر شکل بگیرد.

- به نظر می رسد انتظار (توقعات) دیگران از فرد بر نیت او در خواندن تأثیر دارد.
- به نظر می رسد انگیزه پیروی از انتظارات دیگران بر نیت خواندن تأثیر دارد.
- به نظر می رسد ویژگی کتاب های هری پاتر بر نیت افراد نسبت به خواندن تأثیر دارد.
- به نظر می رسد هرچه نیت خواندن (تمایل به خواندن) در فرد قویتر باشد رفتار خواندن بیشتر انجام می شود.

روش

پژوهش حاضر براساس سؤالات و اهداف پژوهش، پیمایشی (survey) و از نوع تبیینی است و در آن به رابطه یابی بین متغیرهای مستقل و وابسته می پردازیم. در این پژوهش صرفاً متغیرها و روابط بین آنها برای آزمودن فرضیه ها مورد توجه قرار گرفته است؛ لذا روش پژوهش مورد استفاده در این تحقیق روش کمی، پیمایشی و پنهانگر است.

یکی از روش های بسیار متداول در گردآوری اطلاعات میدانی روش پرسشنامه ای است که در این پژوهش نیز با توجه به کمبود وقت و امکانات از پرسشنامه به عنوان ابزاری عمده و اصلی در گردآوری اطلاعات استفاده شده است. برای تنظیم پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از اطلاعات حاصل از روش کتابخانه ای نکات مربوط به سنجش گرایش استخراج گردید و پرسشنامه در دو بخش اطلاعات زمینه ای و عوامل مؤثر در گرایش تنظیم گردیده است.

برای تعیین و سنجش روایی یا اعتبار سؤالات این پرسشنامه، اعتبار محتوایی (از نوع صوری) ملاک عمل قرار گرفته است. در مورد پرسشنامه محقق ساخته این پژوهش، از راهنمایی های ارزنده جمعی از اساتید و خبرگان دانشگاهی استفاده شد و پرسش های مطرح شده چندین بار مورد اصلاح و ویرایش قرار گرفت تا در نهایت اعتبار سؤالات ابزار محقق ساخته شده از نظر اعتبار و روایی مورد تأیید واقع شد (اعتبار صوری).

برای سنجش پایایی در مورد پرسشنامه این پژوهش، با توجه به اینکه پرسشنامه مورد نظر، پرسشنامه ای خود ساخته است، (پرسشنامه ای استاندارد و از پیش طراحی شده نیست)، می بایست ابتدا با تعداد نمونه کم به سنجش پایایی سؤالات مبادرت نماییم تا در صورتی که پایایی سؤالات تأیید شد، پژوهش را با پرسشنامه محقق ساخته ادامه دهیم و در غیر این صورت اقدام به رفع مشکلات موجود در پرسشنامه نماییم. در این راستا پس از تکمیل ۳۰ پرسشنامه میزان پایایی کل سؤالات پرسشنامه توسط ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱۸ محاسبه شده که چون مقداری بیش از ۰/۷ می باشد مقداری مورد تأیید می باشد و لذا پایایی ابزار محقق ساخته برای ادامه پژوهش تأیید می شود.

میزان ضریب پایایی آلفای کرونباخ برای ۷۸ سؤال این پرسشنامه بعد از تکمیل ۲۲۸ فرم نمونه مقدار ۰/۹۳۴ محاسبه شده است که مقداری ایده آل می باشد و نتیجه می گیریم که ابزار محقق ساخته از پایایی لازم برای سنجش موضوع مورد بررسی برخوردار می باشد. همچنین روایی شاخص های تحقیق به ترتیب زیر محاسبه شده است:

جدول ۱: آلفای کرونیباخ متغیرهای پژوهش

مقدار آلفای کرونیباخ	متغیر
۰/۸۲	انتظار فایده
۰/۸۲	ارزیابی فایده
۰/۸۲۵	توقعات دیگران
۰/۸۶۷	انگیزه همراهی برای برآوردن توقعات
۰/۶۹۳	دیگران
۰/۷۲۴	کنترل رفتاری ادراک شده
۰/۸۷۲	ارتباطات جمعی و تبلیغات
۰/۷۸۶	مختصات داستان هری پاتر
۰/۷۵	رفتار قبلی خواندن
۰/۹۳۴	نیت خواندن
	آلفای کلی

این پژوهش از بعد مفعولی به نوجوانان (۱۱ - ۱۹ ساله) خواننده هری پاتر، از بعد مکانی به شهر تهران و به لحاظ زمان به فصول بهار و تابستان ۱۳۹۱ محدود می‌شود. از آنجا که از جامعه آماری این پژوهش آمار دقیقی در دست نیست، لذا تشکیل جامعه مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی گلوله برفی صورت پذیرفته است و تعداد ۲۲۸ نفر در این نظرسنجی شرکت کرده‌اند.

یافته‌ها

از نظر ویژگی‌های زمینه‌ای: در مورد جنسیت پاسخگویان، یافته‌ها نشان داد که ۴۸/۷ درصد از پاسخگویان مرد و ۵۳/۱ درصد زن می‌باشند. یافته‌های تحقیق در مورد سن پاسخگویان حاکی از آن است که ۳۶ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه بین ۱۱ تا ۱۳ سال، ۳۴/۲ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه بین ۱۴ تا ۱۶ سال و ۲۹/۸ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه بین ۱۷ تا ۱۹ سال سن دارند. در مورد تحصیلات، یافته‌ها نشان دهنده این مطلب است که ۴۷/۸ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه در مقطع راهنمایی، ۳۹/۵ درصد در مقطع دبیرستان و ۱۲/۷ درصد در مقطع پیش دانشگاهی مشغول به تحصیل هستند. در مورد معدل پاسخگویان، یافته‌ها نشان دهنده این مطلب است که ۶۹/۷ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه دارای معدل بیشتر از ۱۸، ۲۰/۲ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه دارای معدل بین ۱۶ تا ۱۸، ۷/۵ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه دارای معدل ۱۴ تا ۱۶ و ۲/۶ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه دارای معدل بین ۱۲ تا ۱۴ هستند.

توصیف ابعاد و شاخص ها

بر اساس مدل نظری پژوهش ده بعد بررسی شده است:

۱. ارتباطات جمعی و تبلیغات: این شاخص از ۹ گویه در قالب طیف لیکرت تشکیل شده است. بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد زیادی این بعد را پذیرفته اند. (۱۵۳ نفر از ۲۲۸ نفری که جزء پاسخگویان بوده اند). در مجموع میزان توافق ۶۷/۱ درصد از پاسخگویان با مؤلفه ارتباط جمعی و تبلیغات زیاد بوده است.
۲. رفتار قبلی: این شاخص از ۵ گویه تشکیل شده است. بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد زیادی این بعد را پذیرفته اند. (۱۵۵ نفر از ۲۲۸ نفری که جزء پاسخگویان بوده اند). در مجموع میزان توافق ۶۸ درصد از پاسخگویان با مؤلفه رفتار قبلی زیاد بوده است.
۳. کنترل رفتاری ادراک شده: این شاخص از ۷ گویه تشکیل شده و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد زیادی با این شاخص موافق بوده اند.
۴. ارزیابی فایده: این شاخص از ۱۱ گویه تشکیل شده و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد متوسط با این شاخص توافق داشته اند (۷۶/۳ درصد از پاسخگویان).
۵. انتظار فایده: این شاخص از ۱۱ گویه تشکیل شده و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد متوسط با این شاخص توافق داشته اند (۷۶/۳ درصد از پاسخگویان).
۶. انتظارات دیگران: این شاخص از ۱۴ گویه تشکیل شده است و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد متوسط با این شاخص توافق داشته اند.
۷. انگیزه پیروی از انتظارات دیگران: این شاخص از ۱۴ گویه تشکیل شده و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد متوسط با این شاخص توافق داشته اند (۵۶/۶ درصد از کل پاسخگویان).
۸. ویژگی کتاب های هری پاتر: این شاخص از ۱۴ گویه تشکیل شده و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد متوسط با این شاخص توافق داشته اند (۴۷/۴ درصد از پاسخگویان).
۹. نیت خواندن: این شاخص از ۸ گویه تشکیل شده و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد زیادی با این شاخص توافق داشته اند (۶۴/۹ درصد از پاسخگویان).
۱۰. رفتار خواندن: بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویانی است که در حد متوسط با این شاخص توافق داشته اند (۶۶/۷ درصد از پاسخگویان).

آزمون فرضیات

فرضیه اول: به نظر می رسد ویژگی های فردی با نیت خواندن رابطه دارد.

جدول ۲. آزمون ضریب همبستگی بین متغیر نیت خواندن و ویژگی‌های فرد

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
جنسیت	-۰/۰۵۹	۰/۳۷۹	۲۲۸
سن	-۰/۱۱۲	۰/۰۹۲	۲۲۸
مقطع تحصیلی	۰/۱۴۴	۰/۰۰۳*	۲۲۸
معدل	۰/۰۴۶	۰/۴۹۲	۲۲۸

همانطور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با هر یک از متغیرهای جمعیت شناختی؛ جنسیت، سن و معدل بیشتر از ۰/۰۵ بوده لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیرهای جمعیت شناختی جنسیت، سن و معدل رد شده و هیچ یک از آزمون‌ها معنادار نیستند. اما سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر جمعیت شناختی مقطع تحصیلی کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و مقطع تحصیلی پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۱۴۴ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد ارتباطات جمعی و تبلیغات با نیت خواندن رابطه دارد.

جدول ۳. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و ارتباط جمعی و تبلیغات

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
ارتباط جمعی و تبلیغات	۰/۲۶۶	۰/۰۰۱*	۲۲۸

همانطور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر ارتباط جمعی و تبلیغات کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر ارتباط جمعی و تبلیغات پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۲۶۶ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد. این مطلب نشان می‌دهد که افراد هر چه بیشتر در معرض تبلیغات باشند، بیشتر به یک پدیده (هری پاتر) روی می‌آورند.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد هرچه فرد در گذشته تجربه بیشتری از خواندن داشته باشد، نیت خواندن در وی بیشتر شکل می‌گیرد.

جدول ۴. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و رفتار قبلی خواندن

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
رفتار قبلی خواندن	۰/۳۰۶	۰/۰۰۰*	۲۲۸

همانطور که در جدول (۴) مشاهده می‌شود؛ سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر رفتار قبلی خواندن کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر رفتار قبلی خواندن پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۳۰۶ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد. افرادی که تجربه خواندن داستان فانتزی یا کتاب‌های هری پاتر را داشته‌اند، به لحاظ آشنایی و دسترسی به این آثار در موقعیت بهتری بوده و بیشتر جذب این آثار می‌شوند.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد هرچه فرد درک بیشتری از عوامل بازدارنده یا تسهیل‌کننده داشته باشد، نیت خواندن در وی قوی‌تر شکل می‌گیرد.

جدول ۵. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و کنترل رفتارهای ادراک شده

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
کنترل رفتاری ادراک شده اقتصادی	۰/۱۶۴	۰/۰۱۳*	۲۲۸
کنترل رفتاری ادراک شده غیر اقتصادی	۰/۲۰۰	۰/۰۰۲*	۲۲۸

همانطور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر کنترل رفتارهای ادراک شده در گروه اقتصادی کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر کنترل رفتارهای ادراک شده در گروه اقتصادی پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۱۶۴ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد. همچنین سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر کنترل رفتارهای ادراک شده در گروه غیر اقتصادی کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر کنترل رفتارهای ادراک شده در گروه غیر اقتصادی پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۲۰۰ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد.

فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد ارزیابی فایده یا ارزیابی نتایج مثبت درباره خواندن منجر به شکل‌گیری قوی‌تر نیت خواندن می‌شود.

جدول ۶. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و ارزیابی فایده

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
ارزیابی فایده	۰/۴۱۷	۰/۰۰۰*	۲۲۸

همانطور که در جدول (۶) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر ارزیابی فایده کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر ارزیابی فایده پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۳۰۶ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد.

فرضیه ششم: به نظر می‌رسد انتظار فایده یا باور درباره نتایج مثبت خواندن باعث می‌شود نیت خواندن در فرد قوی‌تر شکل بگیرد.

جدول ۷. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و انتظار فایده یا باور درباره نتایج

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
انتظار فایده	۰/۴۱۷	۰/۰۰۰*	۲۲۸

همانطور که در جدول (۷) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر انتظار فایده کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر انتظار فایده پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۴۱۷ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد.

فرضیه هفتم: به نظر می‌رسد انگیزه پیروی از انتظارات دیگران بر نیت خواندن تأثیر دارد.

جدول ۸. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و انگیزه پیروی

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
انگیزه پیروی	۰/۲۰۶	۰/۰۰۲*	۲۲۸

همانطور که در جدول (۸) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر انگیزه پیروی کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر انگیزه پیروی پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۲۰۶ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد.

فرضیه هشتم: به نظر می‌رسد انتظار (توقعات) دیگران از فرد بر نیت او در خواندن تأثیر دارد.

جدول ۹. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و انتظارات دیگران

مؤلفه نیت خواندن			
تعداد نمونه	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسن	نام متغیر
۲۲۸	۰/۰۰۰*	۰/۳۳۸	انتظار دیگران : گروه مرجع
۲۲۸	۰/۰۰۰*	۰/۳۸۷	انتظار دیگران : تأکید ارزشی

همانطور که در جدول (۹) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر انتظارات دیگران یا باورهای هنجاری در سطح گروه مرجع کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر انتظارات دیگران یا باورهای هنجاری در سطح گروه مرجع پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۳۳۸ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد. این مطلب نشان می‌دهد که گروه‌های مرجع و دیگران مهم می‌توانند گرایش‌های افراد را تحت تأثیر قرار دهند. افراد برای تأیید شدن از سوی دیگران مهم ارزش‌های آنان را می‌پذیرند. همچنین سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر انتظارات دیگران یا باورهای هنجاری در سطح تأکید ارزشی کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر انتظارات دیگران یا باورهای هنجاری در سطح تأکید ارزشی پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۳۸۷ محاسبه شده که مقداری ضعیف از همبستگی می‌باشد.

فرضیه نهم: به نظر می‌رسد ویژگی کتاب‌های هری پاتر بر نیت افراد نسبت به خواندن تأثیر دارد.

جدول ۱۰. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و ویژگی‌های داستان

مؤلفه نیت خواندن			
تعداد نمونه	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسن	نام متغیر
۲۲۸	۰/۰۰۰*	۰/۴۰۹	ویژگی‌های داستان

همانطور که در جدول (۱۰) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با ویژگی‌های داستان کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر ویژگی‌های داستان پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۴۰۹ محاسبه شده که مقداری ضعیف

از همبستگی می‌باشد. این مطلب نظر منتقدان را مبنی بر اثرگذاری ژانر ادبی و ساختار هری پاتر بر اقبال به آن را تأیید می‌کند.

فرضیه دهم: به نظر می‌رسد هرچه نیت خواندن (تمایل به خواندن) در فرد قوی‌تر باشد رفتار خواندن بیشتر انجام می‌شود.

جدول ۱۱. آزمون ضریب همبستگی بین متغیرهای نیت خواندن و رفتار خواندن

مؤلفه نیت خواندن			
نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسن	سطح معناداری	تعداد نمونه
رفتار قبلی خواندن	۰/۵۶۸	۰/۰۰۰*	۲۲۸

همانطور که در جدول (۱۱) مشاهده می‌شود، سطح معناداری آزمون وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن با متغیر رفتار خواندن کمتر از ۰/۰۵ بوده، لذا فرض وجود رابطه بین متغیر نیت خواندن و متغیر رفتار خواندن پذیرفته شده و این آزمون معنادار است و مقدار همبستگی بین این دو متغیر ۰/۵۶۸ محاسبه شده که مقداری متعادل از همبستگی می‌باشد.

آزمون چند متغیری: در واقع با آزمون این فرض، می‌خواهیم تغییرات متغیر وابسته رفتار خواندن را توسط هر واحد تغییر در متغیرهای مستقل؛ انتظار فایده یا باور، ارزیابی فایده یا ارزیابی نتایج، انتظارات دیگران، انگیزه پیروی از انتظارات دیگران، ارتباط جمعی و تبلیغات، کنترل رفتاری ادراک شده، رفتار قبلی خواندن، ویژگی‌های داستان هری پاتر و نیت خواندن، پیش‌بینی نماییم.

جدول ۱۲. خلاصه آماره‌های مدل

خطای استاندارد برآورد	ضریب تعیین		میزان همبستگی	مدل رگرسیونی ۱
	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین		
۳/۸۷۲۳۷	۰/۴۶۴	۰/۴۶۶	۰/۶۸۳	

همانطور که در جدول (۱۲) مشاهده می‌شود، مقدار ضریب همبستگی بین متغیرها ۰/۶۸۳ می‌باشد که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۴۶۴ محاسبه شده که نشان می‌دهد که ۴۶/۴ درصد از کل تغییرات رفتار خواندن وابسته به متغیرهای مستقل بررسی شده در این تحقیق می‌باشد. به عبارت دیگر مجموعه متغیرهای مستقل، نزدیک به نیمی از واریانس متغیر رفتار خواندن را برآورد می‌نماید.

جدول ۱۳. میزان تأثیر هر متغیر در مدل و ضرایب رگرسیون

میزان تغییرات	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	آماره آزمون	سطح معنا داری	ضریب همبستگی جزیی
ضریب ثابت	-	۷۲۰/۱۳	۰۰۰/۰	-
انتظار فایده یا باور	۲۲۱/۰	۶۷۰/۱۰	۰۰۰/۰	۲۶۱/۰
ارزیابی فایده یا ارزیابی نتایج	۱۸۹/۰	۹۸۳/۹	۰۰۲/۰	۲۷۹/۰
انتظار دیگران : گروه مرجع	۳۶۰/۰	۶۵۸/۱۷	۰۰۰/۰	۴۰۸/۰
انتظار دیگران : تأکید ارزشی	۳۰۶/۰	۸۶۱/۱۳	۰۰۰/۰	۳۳۱/۰
انگیزه پیروی از انتظارات دیگران	۳۷۱/۰	۳۴۲/۱۵	۰۰۰/۰	۳۸۸/۰
ارتباط جمعی و تبلیغات	۲۹۱/۰	۱۵۶/۱۳	۰۰۰/۰	۰/۳۰۲
کنترل رفتارهای ادراک شده: اقتصادی	۱۵۴/۰	۱۶۲/۸	۰/۰۰۷	۱۹۹/۰
کنترل رفتارهای ادراک شده :	۱۹۸/۰	۹۳۷/۸	۰۰۴/۰	۲۰۶/۰
غیراقتصادی	۵۰۲/۰	۱۱۹/۱۸	۰۰۰/۰	۵۴۴/۰
رفتار قبلی خواندن	۶۳۸/۰		۰۰۰/۰	۶۴۲/۰
ویژگی های داستان های هری پاتر	۳۷۱/۰	۴۸۶/۱۶	۰۰۰/۰	۴۰۰/۰
نیت خواندن		۰۰۲/۱۴		

همانطور که در جدول (۱۳) مشاهده می شود؛ از آنجاییکه سطح معناداری کلیه متغیرهای مستقل معرفی شده به مدل کمتر از ۰/۰۵ است، لذا نتیجه می شود که همه متغیرهای مستقل معرفی شده به مدل بر متغیر پاسخ رفتار خواندن تأثیر دارند و سهم نسبی هر یک از متغیرهای مستقل معرفی شده به مدل بر متغیر رفتار خواندن در ستون ضریب رگرسیونی استاندارد شده و میزان همبستگی هر یک از متغیرهای مستقل معرفی شده به مدل بر متغیر رفتار خواندن در ستون ضریب همبستگی جزئی آورده شده است. بر طبق این جدول، متغیرهای مستقل ویژگی های داستان های هری پاتر و رفتار قبلی خواندن با ضریب رگرسیونی ۰/۶۳۸ و ۰/۵۰۲ بیشترین سهم و متغیرهای ارزیابی فایده و کنترل رفتارهای ادراک شده (اقتصادی - غیراقتصادی) با ضریب رگرسیونی ۰/۱۸۹ و (۰/۱۹۸ - ۰/۱۵۴) کمترین سهم را در تبیین متغیر پاسخ رفتار خواندن دارند.

بحث

هدف این پژوهش، بررسی عوامل مؤثر در گرایش نوجوانان به خواندن داستان های فانتزی با تأکید بر هری پاتر است. موضوع اصلی این تحقیق، تأثیر گرایش ها بر رفتار انسان است. گرایش به معنای مجموعه پایداری از افکار و اندیشه ها در مورد افراد، اشیا و یا موضوعات خاص است که دارای مؤلفه های شناختی و یا عاطفی می باشد. بیشتر

نظریه پردازان گرایش معتقدند که گرایش ها از طریق تجربه کشف می شوند، یعنی آموختنی هستند. دانشمندان معتقدند فرد با شیوه هایی مثل تجربه مستقیم، الگو و سرمشق قرار گرفتن، شرطی شدن و در معرض قرار گرفتن؛ گرایش را می آموزند. تئوری هایی که در مورد گرایش مطرح شده اند عبارتند از: تئوری زیسه و کرومکا (۱۹۸۸)، تئوری روزن اشتیل (۱۹۷۴)، تئوری ساپ و هارود (۱۹۸۹)، تئوری هروشکا (۱۹۷۴) و تئوری تسری گرونبرگ (۱۹۷۴).

مهم ترین نظریه گرایش در مورد رفتار، نظریه رفتار برنامه ریزی شده متعلق به آیزن و فیش باین (۱۹۸۸) است که نظریه اصلی این تحقیق نیز محسوب می شود. این نظریه بیان می کند که گرایش ها طبق یک فرایند سنجیده تصمیم گیری بر رفتار تأثیر می گذارند. بر طبق این نظریه رفتار انسان از نیت او تأثیر می پذیرد. نیت ها از دو بعد فردی (هنجار ذهنی) و بعد اجتماعی (گرایش) تأثیر می پذیرد. هر یک از دو بعد هنجار ذهنی و گرایش نیز به مؤلفه هایی تقسیم می شوند:

گرایش = انتظار فایده × ارزیابی نتایج

هنجار ذهنی = توقعات دیگران × انگیزه پیروی از توقعات دیگران.

بر اساس چارچوب نظری تحقیق، ده فرضیه در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. روابط بین متغیرها نشان داد که بین متغیرهای ارتباطات جمعی و تبلیغات، رفتار قبلی، کنترل رفتاری ادراک شده، ارزیابی فایده، انتظار فایده، انتظارات دیگران، انگیزه پیروی از انتظارات دیگران و ویژگی کتاب های هری پاتر با متغیر نیت خواندن همبستگی مستقیمی وجود دارد؛ همچنین بین متغیر نیت خواندن و رفتار خواندن همبستگی قوی و مستقیمی وجود دارد. بین متغیرهای جمعیت شناختی سن، جنسیت و معدل با نیت خواندن رابطه ای وجود ندارد و فقط متغیر مقطع تحصیلی همبستگی ضعیفی با نیت خواندن دارد.

نتایج تحلیل رگرسیونی نشان داد که همه متغیرهای مستقل معرفی شده به مدل بر متغیر پاسخ رفتار خواندن تأثیر دارند. بر طبق این نتایج، متغیرهای مستقل ویژگی های داستان های هری پاتر و رفتار قبلی خواندن با ضریب رگرسیونی ۰/۶۳۸ و ۰/۵۰۲ بیشترین سهم و متغیرهای ارزیابی فایده و کنترل رفتارهای ادراک شده (اقتصادی - غیراقتصادی) با ضریب رگرسیونی ۰/۱۸۹ و (۰/۱۵۴ - ۰/۱۹۸) کمترین سهم را در تبیین متغیر پاسخ رفتار خواندن دارند. همچنین نتایج حاکی از آن است که ۶۷/۴ درصد از کل تغییرات رفتار خواندن وابسته به متغیرهای مستقل بررسی شده در این تحقیق می باشد. به عبارت دیگر مجموعه متغیرهای مستقل، نزدیک به نیمی از واریانس متغیر رفتار خواندن را برآورد می نماید.

در رابطه با انطباق نتایج پژوهش با نظریه ها باید گفت که ارتباطات جمعی و تبلیغات با نیت خواندن همبستگی مستقیم و معنی داری داشته است که با ادعای منتقدین مبنی بر رابطه بین تبلیغات و اقبال به کتاب های هری پاتر همخوانی دارد. همچنین تبلیغات نمایانگر سلیقه عمومی جامعه است و تأثیری همچون دیگران مهم بر روی افراد دارد.

ارزیابی فایده و انتظار فایده که از مؤلفه های گرایش هستند با نیت خواندن همبستگی مستقیم و معنی داری دارند و این موضوع با نظریه فیش باین و آیزن، نظریه روزن اشتیل و نظریه زیسه و کرومکا مطابق است. متغیرهای انتظارات دیگران و انگیزه پیروی از انتظارات دیگران که به تأثیر گروه های مرجع و دیگران مهم می پردازد، با نیت

خواندن همبستگی مستقیم و معنی داری دارند. این رابطه را می توان چنین تبیین کرد: تمایل مطلوب به خواندن از سوی پاسخگو و نظر مثبت اجتماع به خواندن موجب می شود تا انگیزه فرد برای برآوردن انتظارات دیگران نسبت به خواندن داستان تقویت شود و در نهایت به رفتار خواندن بیانجامد. تأثیر نظرات دیگران بر نیت افراد در نظریه فیش باین و آیزن (متغیر هنجار ذهنی) و نظریه ساپ و هارود (متغیر گروه مرجع کلی) مورد توجه قرار گرفته است و نتایج پژوهش با این نظریات هماهنگ است.

بخشی از نیت خواندن توسط متغیر رفتار قبلی خواندن پیش بینی می شود. فردی که تجربه قبلی از خواندن داستان های فانتزی دارد، با ساختار و فضای این گونه آثار آشنا است و این تجربه مستقیم بر تمایل افراد بر خواندن کتاب جدیدی از این نوع، اثر گذاشته و به دنبال آن شخص بیشتر داستان فانتزی می خواند. بر طبق نظریه فیش باین و آیزن و نظریه هروشکا، تجربه عامل مهمی در پیش بینی نیت و رفتار است و نتایج این پژوهش نیز این موضوع را تأیید می کند.

متغیر کنترل رفتاری ادراک شده وقتی می تواند بر نیت تأثیرگذار باشد که کنترل ادراک شده افراد بر رفتار بیشتر باشد؛ یعنی اینکه افراد درک و شناخت بالایی از عوامل تسهیل کننده یا دشوار کننده داشته باشد و در صورت تمایل به انجام دادن رفتار، بتوانند بر دشواری های آن پیروز شوند و یا از عوامل تسهیل کننده کمک بگیرند. در این پژوهش بین کنترل رفتاری ادراک شده و نیت خواندن همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد و هر چه افراد درک بیشتری از عوامل بازدارنده یا تسهیل کننده داشته باشند، نیت خواندن در آنها قویتر شکل می گیرد.

ویژگی کتاب های هری پاتر نیز با نیت خواندن رابطه مستقیم و معناداری دارد و این موضوع بر نظرات منتقدینی که نوع ساختار و گونه ادبی هری پاتر را از علل موفقیت آن میدانند، صحه می گذارد.

پیش بینی رفتار خواندن از طریق نیت خواندن در این پژوهش متوسط است. نیت تا فراهم شدن زمان و فرصت مناسب برای تبدیل آنها به عمل به صورت گرایش های رفتاری باقی می ماند (آیزن، ۱۳۷۴: ۱۶۰). نبود زمان کافی و مناسب جهت خواندن ممکن است علت عدم رابطه قوی بین نیت و رفتار خواندن باشد. اما همچنان که فیش باین و آیزن بیان می کنند، نیت بهترین پیش بینی کننده رفتار افراد است (کریمی، ۱۳۸۳: ۶۶) و این موضوع در این پژوهش تأیید می شود.

در کشور ما، جمعیت در گروه سنی کودک و نوجوان قابل توجه است و این امر موجب اهمیت پرداختن به ادبیات کودک و نوجوان می گردد. کودکان و نوجوانان اوقات فراغت بیشتری نسبت به بزرگترها دارند و شایسته است که این زمان به نحو شایسته ای پر شود. از طرف دیگر اثرپذیری از ادبیات عمیق و ماندگار است. پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «أَلْعَلْمُ فِي الصَّغَرِ كَالنَّقْشِ فِي الْبَحْرِ» یادگیری در کودکی، همچون حک شدن بر سنگ است. چنانچه کودکان و نوجوانان یادگیری مناسب و مثبتی داشته باشند، بر روند پیشرفت آنها در آینده تأثیر مثبتی دارد. چنانچه از یافته های این تحقیق بر می آید، علاقه کودکان و نوجوانان به ادبیات فانتزی غیر قابل انکار است. این گونه ادبی به دلیل ساختار و شرایط حاکم بر آن، می تواند مخاطب را ساعت های طولانی به خود جذب کند. به علاوه بسیاری از پاسخگویان به تأثیر مثبت ادبیات فانتزی مثل علاقمند شدن به کتابخوانی، تلاش برای نوشتن داستان، نزدیک شدن دوستی ها و ... تأکید کرده اند. به همین سبب نیاز به تولید آثار فانتزی در ادبیات کودک و نوجوان

محسوس است.

- با این توضیح پیشنهاداتی را که می توان در پی اجرای این پژوهش ارائه نمود به شرح زیر است:
- شناسایی آثار ملی که قابلیت باز آفرینی برای کودکان و نوجوانان را دارند.
- تعیین سیاست های فرهنگی برای تولید آثار فانتزی با تکیه بر ارزش های فرهنگی و مذهبی جامعه.
- تجهیز و گسترش کتابخانه های کودکان و نوجوانان.
- معرفی کتاب های منتخب و ارزشمند به کودکان و نوجوانان.
- هدیه دادن کتاب در مدارس به مناسبت هایی مثل روز دانش آموز و هفته کتاب به کودکان و نوجوانان.
- ارائه تخفیف برای کودکان و نوجوانان در نمایشگاه کتاب.

Archive of SID

منابع

- آیزن، ایساک. (۱۳۷۴). نگرش ها، شخصیت و رفتار. (جعفر نجفی زند، مترجم). تهران: دانا.
- اپنهايم، ا. ان. (۱۳۶۹). طرح پرسشنامه و سنجش نگرش ها. (مرضيه كريم نيا، مترجم). مشهد: آستان قدس رضوی.
- بهروز کیا، کمال. (۱۳۸۵). *فانتزی: ادبیات دوران جدید*. کتاب ماه کودک و نوجوان: ش ۱۰۴ - ۱۰۶.
- پستمن، نیل (۱۳۷۸). *نقش رسانه های تصویری در زوال دوران کودکی*. (دکتر صادق طباطبایی، مترجم). تهران: اطلاعات.
- توسلی، سمانه. (۱۳۸۸). *بررسی نقش نمای گفتمان زبان فارسی و اهمیت آنها در انسجام متن در کتاب هری پاتر و سنگ جادو*. پایان نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز.
- حجوانی، مهدی. (۱۳۸۵). *زیبایی شناسی ادبیات کودک*. پایان نامه دکتری پژوهش هنر. دانشگاه تربیت مدرس.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۷۲). *سنجش گرایش روستاییان نسبت به جهاد سازندگی*. تهران: مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی.
- رهبری، زهرا. (۱۳۸۹). *مقایسه ترجمه های اسامی خاص در کتاب هری پاتر و فرمان ققنوس*. پایان نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز.
- کریمی، یوسف. (۱۳۸۳). *نگرش و تغییر نگرش*. چاپ دوم. تهران: مؤسسه نشر ویرایش.
- کریمی، یوسف. (۱۳۹۰). *نگرش و تغییر نگرش*. چاپ نهم. تهران: مؤسسه نشر ویرایش.
- محمدی، محمدهادی. (۱۳۷۸). *فانتزی در ادبیات کودکان*. تهران: روزگار.
- مدنی، سمانه. (۱۳۷۵). *بازخوانی رمان های هری پاتر بر اساس نظریه ادوار تاریخی ویکو و فرامدرنیزم*. پایان نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز.

Feldman, R.S. (2001). *social psychology*. (3th ed). Upper saddle River. Newjersi. prantice hall.
-<http://www.scholastic.com/reading>